

دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اراک در مورد عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی و ارائه راهکارهای مناسب

سعید چنگیزی آشتیانی^{*}، محسن شمسی^{**}

^{*} استادیار گروه فیزیولوژی، دانشگاه علوم پزشکی اراک

^{**} مربی گروه بهداشت عمومی، دانشگاه علوم پزشکی اراک

چکیده

مقدمه: افت تحصیلی یکی از مشکلات عمده مراکز آموزش عالی کشور می باشد که نه تنها باعث اتلاف وقت و هزینه های جاری این مراکز می شود بلکه باعث ایجاد مسائل و مشکلات روحی- روانی، خانوادگی و اجتماعی برای دانشجویان نیز می گردد. از این رو مطالعه حاضر با هدف تعیین علل موثر بر عدم پیشرفت تحصیلی دانشجویان و ارائه برخی از راهکارهای مناسب در این زمینه از دیدگاه دانشجویان صورت پذیرفته است.

روش ها: پژوهش حاضر از نوع مقطعی تحلیلی بوده که در آن ۶۰۰ نفر از دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اراک در سال ۱۳۸۸ شرکت داشتند. جمع آوری اطلاعات با پرسشنامه ویژگی های فردی، رضایت از رشته تحصیلی، عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی و برخی از راهکارهای مناسب در این زمینه بوده است. در این پژوهش دانشجویان بر اساس معدل کلاسی و ترم های مشروطی به دو دسته دانشجویان موفق و ناموفق از لحاظ پیشرفت تحصیلی تقسیم و سپس داده ها با استفاده از آزمون های آمار توصیفی، آزمون مجذور کای و آزمون t مورد تجزیه تحلیل قرار گرفتند.

یافته ها: در این پژوهش بین روش مطالعه دانشجویان، وضعیت محل سکونت، فاصله بین اخذ دیپلم و ورود به دانشگاه، معدل دیپلم، مطالعه درسی در ۲۴ ساعت و سهمیه پذیرش بدو ورود به دانشگاه با پیشرفت تحصیلی ارتباط معنادار مشاهده شد ($P < 0.05$)، در حالی که بین حضور در کلاس، سن، رشته تحصیلی و وضعیت اقتصادی خانوار با پیشرفت تحصیلی رابطه معنی داری وجود نداشت ($P > 0.05$). بیشترین راهکارهای موثر بر کاهش مشکلات تحصیلی از دیدگاه دانشجویان موفق و ناموفق به ترتیب شامل پذیرش دانشجو بر اساس معدل دیپلم (۸۶ درصد) و بهبود کیفیت خدمات آموزشی دانشگاه و دانشکده ها (۹۵ درصد) بود.

نتیجه گیری: یافته ها نشان داد که عواملی چون خصوصیات فردی دانشجو، وضعیت محل سکونت، مشکلات زیستی و تحصیلی دانشجو، روش مطالعه، نحوه انتخاب رشته، کیفیت برنامه ریزی آموزشی دانشکده بر روی پیشرفت یا عدم پیشرفت تحصیلی دانشجویان اثر قابل توجهی داشته است. لذا توجه به این عوامل در طراحی و اجرای برنامه های آموزشی دانشگاه می تواند در رشد تحصیلی دانشجویان نقش مهمی داشته باشد.

واژه های کلیدی: پیشرفت تحصیلی، علوم پزشکی، دانشجویان، افت تحصیلی.

مقدمه

تربیت نیروی انسانی کارآمد و موثر از جمله وظایف اصلی دانشگاه ها محسوب می شود دانشجویان هر دانشگاه سرمایه های گران قیمت هر کشور به شمار می روند که توجه به تربیت آن ها از نظر علمی، پژوهشی و فرهنگی بسیار حایز اهمیت است و برنامه ریزی صحیح در آموزش و پرورش آنان از وظایف اصلی دانشگاه ها به حساب می آید (۱). دانشگاه ها هر ساله دانشجویان جدیدالورود را پذیرش و دانشجویانی را نیز فارغ التحصیل می نمایند که در این چرخه مستمر توجه به

نویسنده مسئول: محسن شمسی، اراک، سردشت، دانشگاه علوم پزشکی اراک، دانشکده پیراپزشکی، مدیر گروه بهداشت عمومی.

mohsen_shamsi1360@yahoo.com

کیفیت آموزشی از جایگاه ویژه ای برخوردار است (۲). نتایج حاصل از مطالعات انجام گرفته در زمینه وضعیت تحصیلی دانشجویان موید چگونگی تاثیر عواملی از قبیل ویژگی های دموگرافیک و روانشناختی مداخله گر در رفتارهای تحصیلی دانشجویان است که می تواند در بهبود کیفیت آموزشی و پیشرفت تحصیلی دانشجویان مورد توجه قرار گیرند (۳). عدم پیشرفت تحصیلی دانشجویان می تواند علل و عوامل گوناگونی داشته باشد برابر تحقیقات انجام شده نامناسب بودن عوامل درونی و بیرونی نظام آموزشی از قبیل روش های تدریس اساتید (۴و۵)، استفاده از تکنیک های کمک آموزشی (۶)،

می باشد لذا پژوهش حاضر در صدد است تا با شناسایی علل موثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان بتواند زمینه‌های لازم را برای ارائه خدمات مشاوره‌ای، تحصیلی، روانشناختی و آموزشی برای دانشجویان فراهم آورد و برخی از راهکارهای موثر در این زمینه را ارائه دهد.

روش‌ها

پژوهش حاضر یک مطالعه مقطعی- تحلیلی است که در سال ۱۳۸۸ بر روی ۶۰۰ نفر از دانشجویانی که حداقل یک ترم تحصیلی را در دانشگاه علوم پزشکی اراک گذرانده و در زمان مطالعه نیز مشغول به تحصیل بودند انجام شد.

پس از جمع آوری اطلاعات دانشجویان با معدل کمتر از ۱۵ و یا حداقل یک ترم مشروطی به عنوان دانشجویان ناموفق از لحاظ پیشرفت تحصیلی و دانشجویانی با معدل بالای ۱۵ و بدون هیچ مشروطی به عنوان دانشجویان موفق از لحاظ پیشرفت تحصیلی در نظر گرفته شده‌اند. نمونه‌گیری به صورت تصادفی و طبقه‌ای صورت گرفت. بدین صورت که در هر دانشکده بر حسب جمعیت دانشجویی آن تعداد خاصی از پرسشنامه‌ها به آن دانشکده اختصاص یافته سپس در هر دانشکده با توجه به جمعیت دانشجویی موجود در هر رشته تحصیلی نمونه‌ها به صورت تصادفی انتخاب گردیده‌اند.

با توجه به مطالعات گذشته میزان افت تحصیلی در دانشجویان علوم پزشکی در حدود ۶۰ درصد بیان شده است (۵) که از آن به عنوان معیاری برای تعیین حجم نمونه استفاده شده است. با احتساب این میزان و در نظر گرفتن دقت ۰/۰۴ و ضریب اطمینان ۰/۹۵ و حجم نمونه‌ای برابر با ۵۷۲ نفر محاسبه شده است که برای افزایش دقت، حجم نمونه به ۶۰۰ نفر افزایش یافت.

ابزار گردآوری اطلاعات در پژوهش حاضر پرسشنامه محقق ساخته بوده که مشتمل بر ۴ بخش شامل اطلاعات دموگرافیک دانشجویان (سن، جنس، معدل، وضعیت اشتغال، وضعیت تاهل، محل سکونت، مشروط بودن یا نبودن)، بخش دوم نیز مربوط به میزان رضایتمندی دانشجویان از رشته تحصیلی خود بوده که در این قسمت سوالات بر حسب یک مقیاس ۵ گزینه‌ای لیکرت طراحی گردیده‌اند که امتیاز هر سوال بین ۱ تا ۵ متغیر بود. بدین صورت که بالاترین امتیاز در جهت رضایتمندی از رشته تحصیلی و کمترین امتیاز در جهت عدم رضایت از رشته تحصیلی تعلق گرفته است و در نهایت نمرات این قسمت بر مبنای ۱۰۰ نمره محاسبه شده است. بخش سوم پرسشنامه نیز مربوط به عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان بوده که شامل مواردی همچون

روش‌های صحیح ارزشیابی دانشجویان توسط اساتید (۷)، استفاده از منابع آموزشی، هدایت و مشاوره تحصیلی دانشجویان (۸)، برنامه‌ریزی آموزشی ترمی، محیط فیزیکی و اجتماعی کلاس درس و همچنین انگیزه و علاقه دانشجویان نسبت به دروس و رشته تحصیلی و دیگر عوامل زیستی دانشجویان مانند وضعیت اقتصادی، رفاهی و خانوادگی دانشجویان بر پیشرفت و عدم پیشرفت تحصیلی آنان موثر می‌باشد (۹ و ۱۰). در پژوهشی ده بزرگی و همکاران بیان داشتند که بیش از ۷۵ درصد دانشجویان با پیشرفت تحصیلی خوب، دارای منزل شخصی بوده در حالی که ۷۱ درصد از دانشجویان با عدم پیشرفت تحصیلی مناسب در خوابگاه زندگی می‌کردند (۱۰). مطلق و همکاران نیز در پژوهشی بیان داشتند که دانشجویان با عدم پیشرفت تحصیلی مناسب برای تامین هزینه زندگی بیشتر کار شخصی می‌کردند، دارای معدل دیپلم کمتر و فاصله بیشتر بین اخذ مدرک پیش دانشگاهی و ورود به دانشگاه بودند همچنین این دانشجویان از رشته تحصیلی خود رضایت کمتری داشتند و از سلامت روحی روانی پایین تری نیز برخوردار بودند (۷). در پژوهش‌های خارج از کشور نیز Darren و همکاران بیان داشتند که از جمله عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان عبارت بودند از داشتن هدف، مهارت در مدیریت زمان، داشتن کامپیوتر شخصی و توجه به امورات معنوی بوده است (۱۱). Tovar و همکاران نیز در پژوهشی بیان داشتند که بین نظرات دانشجویان در زمینه روش تدریس مدرسین، علاقه‌مندی به رشته تحصیلی و همچنین مشکلات زیستی و محیطی دانشجویان با پیشرفت تحصیلی آنان رابطه وجود داشته است (۱۲).

با توجه به عوامل فوق بررسی علل موثر در پیشرفت یا عدم پیشرفت تحصیلی دانشجویان در طراحی و اجرای برنامه‌ریزی‌های مداخله‌ای در جهت پیشگیری از کاهش رشد تحصیلی دانشجویان و تسهیل در ایجاد شرایط آموزشی به منظور موفقیت دانشجویان در کسب مهارت علمی و تخصصی برای دستیابی به رسالت دانشگاه بسیار اهمیت دارد چرا که دانشجویان نیروهای برگزیده از نظر استعداد، خلاقیت، پشتکار و منابع معنوی جامعه و سازندگان فردای کشور هستند و لازمه پیشرفت تحصیلی و زندگی موفقیت آمیز آنان بر خورداری از آرامش و امنیت خاطر در ابعاد زیستی، روانی و اجتماعی آموزشی و همچنین بذل توجه به سایر مولفه‌های مهم تاثیر گذار بر روی پیشرفت یا عدم پیشرفت تحصیلی آنان

بین دانشجویان موفق و ناموفق از لحاظ پیشرفت تحصیلی اختلاف معنی داری مشاهده نشد (جدول ۱).

در این پژوهش میانگین نمره رضایت از رشته تحصیلی در گروه دانشجویان موفق به میزان زیادی بالاتر از دانشجویان ناموفق بود که از لحاظ آماری اختلاف معنی داری نیز در بین این دو گروه مشاهده شد (جدول ۱). در این پژوهش بیشترین عوامل موثر بر عدم رضایت از رشته تحصیلی از دیدگاه دانشجویان شامل نامناسب دانستن آینده شغلی و موقعیت اجتماعی رشته و عدم علاقه به تحصیل در رشته تحصیلی خود بوده است.

براساس یافته های جدول شماره دو از دیدگاه دانشجویان عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی بین هر دو گروه دانشجویان موفق و ناموفق از لحاظ پیشرفت تحصیلی در زمینه های دقت و تمرکز در کلاس درس، نوع روش مطالعه، فاصله بین اخذ دیپلم و ورود به دانشگاه، وضعیت محل سکونت، مطالعه درسی در ۲۴ ساعت، معدل دیپلم، سهمیه پذیرش در کنکور، نحوه انتخاب رشته و کیفیت برنامه ریزی آموزشی دانشکده اختلاف معنی داری وجود داشت (جدول ۲). همچنین در بین عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان از لحاظ متغیرهای حضور در کلاس و برداشت دانشجویان از مفید بودن مطالب درسی بین هر دو گروه دانشجویان موفق و ناموفق از لحاظ پیشرفت تحصیلی اختلاف معنی داری مشاهده نشد ($P > 0.05$) (جدول ۲).

در جدول شماره سه برخی از راهکارهای پیشنهادی از دیدگاه دانشجویان موفق و ناموفق از نظر پیشرفت تحصیلی ارائه گردیده است که طبق یافته های این پژوهش بیشترین راهکارهای موثر از دیدگاه دانشجویان موفق شامل پذیرش دانشجو بر اساس معدل دیپلم (۸۶ درصد)، بهبود کیفیت خدمات آموزشی دانشگاه (۸۳ درصد) و استفاده از مشاوران تحصیلی ورزیده (۷۷ درصد) بوده است. همچنین بیشترین راهکارهای پیشنهادی از دیدگاه دانشجویان ناموفق از نظر پیشرفت تحصیلی نیز به ترتیب شامل بهبود کیفیت خدمات آموزشی دانشگاه و دانشکده (۹۵ درصد)، استفاده از مشاوران تحصیلی ورزیده (۹۰ درصد) و کمک و در دسترس بودن اساتید مشاور (۸۴ درصد) ذکر شده است.

دقت و تمرکز در کلاس درس، نوع روش مطالعه، مطالعه درسی در ۲۴ ساعت، نحوه حضور در کلاس، نوع سهمیه پذیرش، نحوه انتخاب رشته، برداشت از مفید بودن تکالیف درسی بوده است. بخش چهارم نیز برخی از راهکارهای مناسب در جهت پیشرفت تحصیلی دانشجویان را بر حسب نظر دانشجویان موفق و ناموفق از نظر پیشرفت تحصیلی مورد سنجش قرار داده است.

جهت تعیین روایی پرسشنامه از روش روایی محتوایی استفاده گردید. بدین صورت که پرسشنامه با استفاده از نظرات چند تن از اعضای هیئت علمی تأیید گردید و پایایی آن با استفاده از روش آزمون آلفای کرونباخ تعیین که مقدار آن در قسمت سنجش رضایت از رشته تحصیلی ۰/۸۶ و در بخش سنجش عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان ۰/۸۲ به دست آمد. در این پژوهش ابتدا با شرح و بیان اهداف مطالعه به نمونه ها رضایت آگاهانه آن ها جهت شرکت در مطالعه کسب شد. پس از جمع آوری اطلاعات داده ها از طریق نرم افزار آماری SPSS (Ver.11.5) و با استفاده از آزمون های آماری مناسب از جمله آزمون کای دو جهت سنجش عوامل موثر بر پیشرفت تحصیلی دانشجویان، آزمون t مستقل برای مقایسه میزان رضایتمندی از رشته تحصیلی در هر دو گروه از دانشجویان و آزمون آنالیز واریانس یک طرفه برای مقایسه برخی از مشخصات دموگرافیک داده ها مورد تجزیه و تحلیل قرار گرفت.

یافته ها

نتایج این پژوهش نشان داد که ۴۷۷ نفر از دانشجویان مورد مطالعه دارای معدل بالای ۱۵ و بدون مشروطی بوده و تعداد ۱۲۳ نفر نیز دارای معدل پایین تر از ۱۵ و یا حداقل یک ترم مشروطی بودند. بر اساس یافته های جدول شماره یک نشان داد که بین دانشجویان موفق از لحاظ پیشرفت تحصیلی و دانشجویان ناموفق در زمینه های جنس، وضعیت تاهل، معدل کل دیپلم، شغل پدر، تحصیلات پدر، تحصیلات مادر، فاصله محل سکونت تا دانشگاه، فاصله ورود به دانشگاه، وضعیت اشتغال دانشجو و رضایت از رشته تحصیلی اختلاف معنی داری وجود داشت. از نظر سایر متغیرهای دموگرافیک (شامل: سن، رشته تحصیلی، ترم تحصیلی، تعداد واحدهای گذرانده شده، مقطع تحصیلی، شغل مادر، وضعیت اقتصادی خانوار)

جدول ۱: مقایسه مشخصات دموگرافیک دانشجویان موفق و ناموفق از لحاظ پیشرفت تحصیلی در دانشگاه علوم پزشکی اراک

متغیرهای دموگرافیک	دانشجویان موفق		دانشجویان ناموفق		نتیجه آزمون P_{value}
	تعداد	درصد	تعداد	درصد	
سن	۲۰ سال و کمتر	۱۴۲	۲۹/۷	۲۱	۰/۴۵۳
	بالای ۲۰ سال	۳۳۵	۷۰/۳	۷۹	
جنس	پسر	۱۶۷	۳۵	۷۲	۰/۰۰۱
	دختر	۳۱۰	۶۵	۲۸	
وضعیت تاهل	مجرد	۴۴۸	۹۴	۷۵/۵	۰/۰۱۴
	متاهل	۲۹	۶	۲۴/۵	
رشته تحصیلی	بهداشت	۱۱۷	۲۴	۳۶/۵	۰/۱۷۱
	پرستاری	۱۵۳	۳۲	۲۴/۳	
	پزشکی	۹۶	۲۱	۱۱/۳۸	
	پیراپزشکی	۱۱۱	۲۳	۲۷/۸۲	
ترم تحصیلی	دو و سه	۱۹۴	۴۰/۶	۴۶/۳	۰/۶۰۸
	چهار و پنج	۱۶۸	۳۵/۲	۳۶/۵	
	شش و بالاتر	۱۱۵	۲۴/۲	۱۷/۲	
معدل کل دیپلم	بالای ۱۸	۶۳	۱۳/۲	۷	۰/۰۲۸
	۱۵-۱۷/۹	۲۹۲	۶۱/۲	۴۱/۵	
	۱۳-۱۴/۹	۸۱	۱۷	۲۹/۳	
	کمتر از ۱۳	۴۱	۸/۶	۲۲/۲	
واحدهای گذرانده	کمتر از ۵۰ واحد	۱۹۶	۴۱	۴۸	۰/۴۸۳
	بیش از ۵۰ واحد	۲۸۳	۵۹	۵۲	
مقطع تحصیلی	کاردانی	۲۰۷	۴۳	۴۹/۶	۰/۷۶۱
	کارشناسی	۱۷۴	۳۶	۲۸	
	دکتری	۹۶	۲۱	۲۲/۴	
شغل پدر	کارمند	۲۹۵	۶۱/۸	۴۷/۱	۰/۰۴۲
	آزاد	۱۸۲	۳۸/۲	۵۲/۹	
شغل مادر	شاغل	۲۰	۴/۱	۸/۹	۰/۱۲۰
	خانه دار	۴۵۷	۹۵/۹	۹۱/۱	
فاصله محل سکونت تا دانشگاه	کمتر از ۵۰ km	۱۶۱	۳۳/۷	۲۰/۳	۰/۰۱۵
	۵۰-۲۰۰ km	۲۰۹	۴۳/۸	۲۷/۶	
	بیش از ۲۰۰ km	۱۰۷	۲۲/۵	۵۲/۱	
مراجعه به واحد مشاوره دانشگاه	بله	۴۳	۹	۶۳/۴	۰/۰۰۱
	خیر	۴۳۴	۹۱	۳۶/۶	
فاصله ورود به دانشگاه	بلافاصله	۴۰۹	۸۴/۸	۴۳	۰/۰۰۱
	یکسال	۴۲	۸/۸	۳۲/۶	
	۲ سال و بیشتر	۲۶	۶/۴	۲۳/۶	
وضعیت اشتغال	بله	۲۵	۵/۲	۲۲/۹	۰/۰۱۴
	خیر	۴۵۲	۹۴/۸	۷۸/۱	
استعمال سیگار	بله	۱۸	۳/۷	۱۷	۰/۰۰۱
	خیر	۴۵۹	۹۶/۳	۸۳	
رضایت از رشته تحصیلی	۷۸/۳±۱۴/۱		۳۴/۲±۱۲/۶		۰/۰۰۱
چندمین فرزند خانواده	۲/۸±۱/۲		۳/۱±۲/۳		۰/۴۵

جدول ۲: توزیع فراوانی عوامل موثر در پیشرفت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان موفق و ناموفق از لحاظ پیشرفت تحصیلی در دانشگاه علوم پزشکی اراک

ویژگی‌های دانشجویان	موفق	ناموفق	P
دقت و تمرکز در کلاس درس	زیاد کم	۳۵۲ (۷۴) ۱۲۵ (۲۶)	۰/۰۳۸
روش مطالعه	مشروح و دقیق بدون برنامه	۳۹۵ (۸۳) ۸۲ (۱۷)	۰/۰۱۲
وضعیت محل سکونت	بومی غیر بومی	۱۶۱ (۴۴) ۳۱۶ (۶۶)	۰/۰۴۶۲
فاصله بین اخذ دیپلم و ورود به دانشگاه	کمتر از ۲ سال دو سال به بالا	۴۵۱ (۹۴) ۲۶ (۶)	۰/۰۲۷
مطالعه درسی در ۲۴ ساعت	زیر ۲ ساعت بالای ۲ ساعت	۵۷ (۱۲) ۴۲۰ (۸۸)	۰/۰۱۱
معدل دیپلم	کمتر از ۱۵ بیشتر از ۱۵	۱۲۲ (۲۵) ۳۵۵ (۷۵)	۰/۰۲۱
سهمیه پذیرش	آزاد سهمیه ای (شاهد، ایثارگر و...)	۴۳۸ (۹۲) ۳۹ (۸)	۰/۰۴۷
حضور در کلاس	اغلب به ندرت	۳۶۲ (۷۶) ۱۱۵ (۲۴)	۰/۰۶۴۱
نحوه انتخاب رشته	با علاقه شخصی تحت تاثیر دیگران	۳۴۸ (۷۳) ۱۲۹ (۲۷)	۰/۰۳۲۸
برداشت از مفید بودن تکالیف درسی	خوب ضعیف	۳۷۲ (۷۸) ۱۰۵ (۲۲)	۰/۰۳۵۹
کیفیت برنامه ریزی آموزشی دانشکده	خوب ضعیف	۳۳۸ (۷۱) ۱۳۹ (۲۹)	۰/۰۴۳

اعداد داخل پرانتز بر حسب درصد می باشد.

جدول ۳: توزیع فراوانی راهکارهای پیشنهادی جهت پیشرفت تحصیلی دانشجویان از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اراک

راهکارهای پیشنهادی	تعداد	درصد	تعداد	درصد	دانشجویان ناموفق
نحوه پذیرش دانشجو بر اساس معدل دیپلم (به جای امتحان کنکور)	۴۱۱	۸۶	۴۷	۳۸	
بهبود کیفیت آموزشی دانشکده یا دانشگاه	۳۹۶	۸۳	۱۱۷	۹۵	
استفاده از مشاوران تحصیلی ورزیده در دانشگاه‌ها	۳۷۲	۷۷	۵۹	۴۷	
بهبود امکانات رفاهی در خوابگاه و دانشگاه	۳۵۸	۷۵	۱۱۱	۹۰	
ارایه کارگاه‌های آموزشی در جهت برنامه ریزی صحیح برای مطالعه، شیوه صحیح مطالعه و یادگیری با حضور دانشجویان موفق در این زمینه	۳۱۴	۶۵	۶۸	۵۵	
کمک و در دسترس بودن استاد راهنما	۳۰۵	۶۳	۱۰۴	۸۴	
وجود سالن مطالعه مناسب در خوابگاه و دانشگاه	۲۸۸	۵۹	۶۵	۵۲	
ارایه کمک هزینه های تحصیلی از طرف دانشگاه	۲۵۷	۵۳	۸۳	۶۷	
جمع آوری و تدوین تجارب دانشجویان موفق و ناموفق به شکل پمفلت و بروشور و توزیع دوره ای آن در بین سایر دانشجویان	۲۰۸	۴۴	۴۴	۳۵	
توانایی و علاقه مندی اساتید در امر تدریس و کارورزی	۱۹۷	۴۱	۹۶	۷۸	
استفاده از اساتید مجرب	۱۵۳	۳۲	۷۱	۵۷	
تشویق دانشجویان توسط اساتید	۱۱۷	۲۴	۴۱	۳۳	
توجه به تفاوت‌های فردی دانشجویان توسط اساتید در حین تدریس و کارورزی	۸۶	۱۸	۳۴	۲۷	

بحث و نتیجه گیری

در مورد دلایل موثر بر پیشرفت یا عدم پیشرفت تحصیلی دانشجویان نظرات مختلفی توسط صاحب نظران و اندیشمندان این حوزه ارایه گردیده است. معنای این سخن آن است که مجموعه ای از عوامل وجود دارند که باعث عدم پیشرفت تحصیلی و به تبع آن اتلاف منابع انسانی و غیر انسانی نظام آموزشی می گردد و از این منظر برای یافتن علل عدم پیشرفت تحصیلی باید عوامل مختلفی نظیر انگیزه، هدف، برنامه ریزی، امکانات و تجهیزات، شرایط فردی و خانوادگی، وضعیت اقتصادی و فرهنگی خانواده را مورد توجه قرار داد. در این مطالعه نیز عوامل موثر بر عدم پیشرفت تحصیلی از دیدگاه دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی اراک مورد بررسی و مقایسه قرار گرفته است.

بر اساس یافته های این پژوهش عدم پیشرفت تحصیلی بیشتر را در بین دانشجویان پسر، متاهل، غیر بومی و دانشجویانی که بین اخذ مدرک پیش دانشگاهی و ورود آن ها به دانشگاه فاصله وجود داشت مشاهده گردید. این یافته ها با مطالعات ده برزگی و همکاران (۱۰)، عبدالسلام و همکاران (۱۳)، خدیو زاده و همکاران (۱۴)، فلاح (۱۵)، شهیدی و همکاران (۱۶)، شمس و همکاران (۱۷) و کریمی (۱۸) همخوانی دارد. پژوهش حاضر نشان داد که دانشجویان با عدم پیشرفت تحصیلی اغلب دارای پدرانی با شغل آزاد یا بیکار بودند که این امر می تواند بر روی وضعیت اقتصادی خانواده تاثیر گذاشته و به شکل غیرمستقیم پیشرفت تحصیلی دانشجویان را تحت تاثیر قرار دهد. از طرفی دانشجویانی با پیشرفت تحصیلی مطلوب اغلب دارای والدینی با سطح تحصیلات بالا بودند که این امر به طور ناخود آگاه در فرزندان این حس را ایجاد می کند که همچون والدین خود تلاش و کوشش بیشتری را نمایند و پیشرفت تحصیلی بهتری را نشان دهند.

پژوهش حاضر نشان داد که دانشجویان با عدم پیشرفت تحصیلی از رشته تحصیلی خود ناراضی بودند. Vahanen و همکاران نیز ناراضی بودن دانشجویان پرستاری از محتوای دروس را به عنوان یکی از علل نارضایتی از رشته تحصیلی عنوان نمودند (۱۹). مطالعات متعددی نارضایتی از رشته تحصیلی را باعث افسردگی و افت تحصیلی دانشجویان نشان داده است (۱۲ و ۲۵-۲۰). شاید بتوان یکی از علل عدم رضایت از رشته تحصیلی دانشجویان نبود بازار کار مناسب پس از فارغ التحصیلی بیان کرد. دانش آموزانی که با علاقه کمتری

رشته تحصیلی خود را در دانشگاه انتخاب می کنند مسلماً نخواهند توانست در دانشگاه نیز دانشجویان موفق باشند به گونه ای که در بسیاری از موارد انتخاب رشته توسط این عده از دانشجویان تحت فشار و توصیه والدین بوده است. در مطالعه رضاپور و همکاران در دانشگاه علوم پزشکی ارومیه ۸۵ درصد از دانشجویان یکی از مهمترین عوامل عدم رضایتمندی از رشته تحصیلی را نگرانی از آینده شغلی خود ذکر کرده بودند (۲۶). براساس مطالعه آرتین نیز انگیزش تحصیلی بالا باعث فعالیت های تحصیلی بیشتر، انجام تکالیف درسی بیشتر و در نتیجه موفقیت تحصیلی بیشتر می شود (۲۷).

در پژوهش حاضر دقت و تمرکز در کلاس درس در دو گروه دانشجویان موفق و ناموفق از لحاظ پیشرفت تحصیلی اختلاف معنی داری را نشان داد. با افزایش کیفیت کلاس های درسی و نحوه تدریس اساتید و استفاده از وسایل کمک آموزشی در آموزش دانشجویان، استفاده از فرصت های آموزشی و بازدیدهای علمی و ایجاد تنوع و هیجان در تدریس می توان میزان دقت و تمرکز دانشجویان در کلاس درس را افزایش داد. در همین زمینه نتایج پژوهش های یونسکو در کشورهای آسیایی و اقیانوسیه نشان داده است که با به کارگیری روش های تدریس مناسب و استفاده از روش های فعال آموزشی می توان باعث افزایش پیشرفت تحصیلی شد (۲۸). با توجه به یافته های این پژوهش و تایید آن در سایر مطالعات دیگر از آن جا که عدم به کارگیری روش های مناسب آموزشی باعث کاهش پیشرفت تحصیلی می شود لازم است که اساتید محترم جهت کاهش افت تحصیلی از روش های مناسب آموزشی استفاده نمایند تا با جلب توجه فراگیران از افت تحصیلی آنان نیز جلوگیری شود که توجه به این امر در سایر پژوهش ها نیز تاکید شده است (۱۴ و ۲۹).

نداشتن تعریف صحیحی از برنامه ریزی می تواند باعث شود که دانشجویان ناموفق از برنامه ریزی کمتری استفاده نمایند. در این پژوهش اکثریت دانشجویان ناموفق از نظر تحصیلی روش مطالعه بدون برنامه داشتند. در همین راستا خدیو زاده و همکاران نیز در پژوهشی در زمینه بررسی راهبردهای مطالعه و یادگیری و میزان موفقیت تحصیلی دانشجویان در دانشگاه علوم پزشکی مشهد به همین نتیجه دست یافته اند (۱۴). که می توان گفت این همخوانی پژوهش ها حاکی از تاثیر روش مطالعه دانشجویان بر روی پیشرفت تحصیلی آنان است که خود نیازمند اقدامات مداخله ای و مشاوره ای مناسب جهت بهبود فرایند برنامه ریزی درسی برای دانشجویان و به خصوص

مکان آموزشی بوده است. با این وجود دانشجویان ناموفق کیفیت خدمات آموزشی دانشگاه خود را ضعیف ارزیابی نموده بودند.

طبق یافته‌های این پژوهش بیشترین راهکارهای موثر از دیدگاه دانشجویان موفق شامل پذیرش دانشجو براساس معدل دیپلم (۸۶ درصد)، بهبود کیفیت خدمات آموزشی دانشگاه (۸۳ درصد) و استفاده از مشاوران تحصیلی ورزیده (۷۷ درصد) بوده است. همچنین بیشترین راهکارهای پیشنهادی از دیدگاه دانشجویان ناموفق از نظر پیشرفت تحصیلی نیز به ترتیب شامل بهبود کیفیت خدمات آموزشی دانشگاه و دانشکده‌ها (۹۵ درصد)، استفاده از مشاوران تحصیلی ورزیده (۹۰ درصد) و در دسترس بودن اساتید مشاور (۸۴ درصد) ذکر شده است. با توجه به چنین مواردی در زمینه برنامه ریزی‌های مداخله‌ای و آموزشی در دانشگاه‌ها می‌تواند نتایج سودمندی را به همراه داشته باشد.

عواملی که در پیشرفت یا عدم پیشرفت تحصیلی دانشجویان در دانشگاه علوم پزشکی اراک موثر بوده با بسیاری از مطالعات انجام شده در دانشگاه‌ها و موسسات آموزش عالی دیگر مطابقت دارد. این عوامل اغلب مرتبط با شیوه مطالعه و برنامه‌ریزی برای یادگیری و همچنین رضایت مندی از رشته تحصیلی و برخی از مشخصه‌های فردی بوده است. یافته‌های این پژوهش مشخص کرد امکانات آموزشی و کیفیت تدریس اساتید، مسکن و شرایط خوابگاه، معدل دیپلم و ضعف بنیه علمی دانشجویان بر روی عدم پیشرفت تحصیلی آنان تاثیر داشته است. از این رو پیشنهاد می‌گردد با تشکیل کلاس‌های جبرانی و مشاوره تحصیلی ارائه کارگاه‌های شیوه‌های مطالعه و یادگیری از کاهش عملکرد آموزشی دانشجویان پیشگیری نمود. همچنین از طریق افزایش امکانات آموزشی، دسترسی به منابع آموزشی در سطح دانشگاه تسهیل شود. با افزایش امکانات رفاهی و بهبود وضع خوابگاه‌ها مشکلات زیستی دانشجویان را می‌توان کاهش داد. خصوصاً به مشکلات دانشجویان متأهل توجه بیشتری نمود تا این دسته از دانشجویان مجبور به اشتغال در زمان تحصیل نباشند.

قدردانی

از معاونت محترم پژوهشی دانشگاه علوم پزشکی اراک جهت تصویب و تامین منابع مالی این طرح تشکر و قدردانی می‌گردد.

دانشجویانی با افت تحصیلی می‌باشد. طبیعتاً برنامه‌ریزی جهت مطالعه و خواندن و آموزش شیوه‌های یادگیری به دانشجویان ناموفق توسط افراد متخصص در این رشته‌ها و تحت مشاوره متخصصین روانشناس و روانپزشک نتایج بسیار مهمی در افزایش سطح تحصیلی این عده از دانشجویان دارد. نتایج حاکی از آن بود که دانشجویان ناموفق از لحاظ پیشرفت تحصیلی کمتر از ۴ ساعت در ۲۴ ساعت را به مطالعه درسی اختصاص داده بودند و همچنین سهمیه پذیرش آن‌ها در کنکور سراسری نیز اکثراً از مناطق ۳ و یا سایر سهمیه‌ها بوده است که این یافته‌ها همخوانی با پژوهش‌های هزاه‌ای و همکاران در بررسی علل مشروطی دانشجویان دانشگاه علوم پزشکی همدان دارد (۴).

نتایج نشان داد تفاوت معنی‌داری بین حضور در کلاس دانشجویان و پیشرفت تحصیلی آنان در دو گروه موفق و ناموفق وجود ندارد. شاید این امر به دلیل عدم هماهنگی موضوعات مطرح شده در کلاس و سوالات امتحانی باشد. همچنین باید کیفیت کلاس‌ها و نحوه تدریس اساتید و استفاده از وسایل کمک آموزشی در آموزش دانشجویان را مورد توجه قرار داد. در این پژوهش تفاوت معنی‌داری بین دو گروه دانشجویان موفق و ناموفق از لحاظ متغیرهایی همچون علاقه به رشته تحصیلی و انگیزش جهت ادامه تحصیل و نحوه انتخاب رشته مشاهده شد. به گونه‌ای که اکثر دانشجویان ناموفق دارای علاقه و انگیزش کمی نسبت به ادامه تحصیل بوده و اکثراً انتخاب رشته خود را تحت تاثیر فشار والدین و اطرافیان انجام داده بودند. این یافته با پژوهش منیری و همکاران در کاشان و هزاه‌ای و همکاران در همدان همخوانی دارد (۳۰، ۴). سایر پژوهش‌های مشابه نیز نقش عوامل فوق را در پیشرفت و یا عدم پیشرفت تحصیلی تایید نموده‌اند (۳۱-۳۳). پژوهش حاضر بیانگر آن است که هر دو دسته دانشجویان موفق و ناموفق از لحاظ میزان دسترسی به استاد مشاور با یکدیگر تفاوتی نداشتند. برداشت دانشجویان ناموفق از کیفیت برنامه‌های آموزشی دانشکده محل تحصیل خود نسبت به دانشجویان موفق ضعیف‌تر بوده که علت این امر را می‌توان واکنش‌ها و مکانیسم‌های روانی از نوع جا به جایی دانست که فرد شکست خورده علت شکست خود را متوجه دیگران می‌کند و خود را بدون تقصیر می‌پندارد این در حالی است که کیفیت خدمات آموزشی برای هر دو گروه دانشجویان موفق و ناموفق به صورت یکسان، در یک بازه زمانی و در یک

منابع

- 1- Hazavei SMM, Fathi Y. Comparison of the effect of two educational methods on academic advisors' knowledge, attitude and practice in Hamadan University of Medical Sciences. Strides in development of medical education. Journal of medical education development center of Kerman university of medical sciences 2004;2(1): 85-93.
- 2- Berk LE. Infants, children and adolescents. 2nd ed. Boston: Allyn & Bacon. 1999.
- 3- Alikhani Sh, Markazi Moghaddam N, Zand Begleh M. Evaluation of influencing factors of educational decline of nursing students of Army University of Medical Sciences between 1380 and 1383. Journal of Army University of Medical Sciences of The I.r.iran 2006;2(4): 819-824.
- 4- Hazavehei SMM, Fathei Y, Shamshirei M. Study on the Causes of Students' Academic probation in Hamadan University of Medical Sciences 2001-2002. Strides in development of medical education, Journal of medical education development center of kerman university of medical sciences 2006;1(3): 33-42.
- 5- Tammanyefard M. Niazy M. Amini M. Comparison of loss factors and superior academic conditions. Journal of shahed 2007; 24 (14): 45-39.
- 6- Tagharrobi Z, Fakharian E, Mirhosseini F, Rasoulinejad A, Akbari H. Factors Influencing Probation in Graduated Students of Kashan Faculty of Nursing and Midwifery. Iranian Journal of Medical Education 2009;1(9): 21-29.
- 7- Motlagh M, Elhampour H, Shakurnia A. Factors Affecting Students' Academic Failure in Ahvaz Jundishapur University of Medical Sciences in 2005. Iranian Journal of Medical Education 2008;1(8): 91-99.
- 8- Safdari Dehcheshmeh F, Delaram M, Parvin N, Kheiri S, Froozandeh N, Kazemian A. The viewpoints of students and educators, in faculty of nursing and midwifery of Shahrekord University of Medical Sciences, about the effective factors in academic improvement of students, 2004. Journal Shahrekord university of medical sciences 2007;3 (9): 71-77.
- 9- Molavi P, Rostami K, Naeini R, Mohammad Nia H, Behzad R. Factors effective in reducing academic motivation student in Ardabil University of Medical Sciences. Journal of Medical Organization of the Islamic Republic of Iran 2007; 25(1):53-58.
- 10- Dehbozorgi Gh.R, Mooseli HA. A survey on dropout risk factors among medical students, Shiraz Medical University 1999. Journal of babol university of medical sciences 2003;2(4): 78-74.
- 11- Darren G. Sinikka D. Emory S. Time diary and questionnaire assesment of factors associated with academic and personal success among university undergraduates. Journal of American College Health 2000; 56(6):706-712.
- 12- Tovar E, Simon MA. Academic probation as a dangerous opportunity: Factors influencing divers colleg student success. Community College J Res & Pra 2006; 30 (7): 547-64.
- 13- Abdussalam A. David Chen. Anwar Khan. Academic performance and advisment of university student : A case study. Psychology Journal :Jun 2007;14(2):22-24.
- 14- Khadiv Zadeh T, Seif AA, Valaie N. Learning and study strategy and success rate in university students, Mashhad University of Medical Sciences 1999. Pejouhandeh Journal quarterly research 2002;27(7): 42-35.

- 15- Falah S. Factors affecting academic failure student in Hormozgan University. Journal of andishe Hormozgan University of medical sciences 2002; 1 (1): 5-12.
- 16- Shahidi M, Ghasri S. Evaluation the educational progress of medical students in various sharing in Kurdistan University of Medical Sciences. Scientific Journal of Kurdistan university of medical sciences 1999;13(4): 44-38.
- 17-Shams B, Farshidfar M, Hassanzadeh A Comparing demographic, personality and attitude characteristics of students with academic failures in Isfahan University of Medical Sciences. Journal of Research In Medical Sciences 1998;4(2): 222-226.
- 18-Karami Matin B. The study of relationship between personal characteristics of nursing students and their educational achievement in Tehran University of Medical Sciences in 1996. Behbood Scientific quarterly 2000;7(4): 92-87.
- 19- Vanhanen L, Janhonen S. Factors associated with students' orientations to nursing. J Adv Nurs 2000; 31(5): 1054-62.
- 20- Ghasemi SM, Rajabnia F, SaadatianV, Meshkat M. The Frequency of Depression and Related Factors among the Medical and Paramedical Students of Mashhad Islamic Azad University during year 2007-2008. Med Sci J Islamic Azad University of Mashhad 2008;3(4): 181-7.
- 21- Mahjoob Moaddab H, Asgari F. Educational Problems of Nursing Students of Islamic Azad University, Astara Branch, 2006. Journal of Gorgan Bouyeh Faculty of Nursing & Midwifery 2008;13(2): 46-50.
- 22- Heidari Pahlavian A, Farzad Sear K, Eghbalian M. The effect of psychosocial and educational factors on school performance among Shahed students. Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology (Andeesheh Va Raftar) 2000;21(6): 77-68.
- 23-Fattahi Z, Javadi Y, Nakhaei N. A survey on dentistry students' satisfaction with their discipline and some of the related factors Strides in development of medical education, Journal of medical education development center of kerman university of medical sciences 2004;1(1): 32-40.
- 24- Ghaderi R, Dastjerdi R, Soroush Z, Mouhebat M. Influential Factors in Medical Students' Attitudes towards Studying Medicine in 2002. Iranian Journal of Medical Education 2003;2(3): 45-51.
- 25-Askari J .Assessment of risk factors of motivational deficiencies in university students from their viewpoints. Iranian Journal of Psychiatry and Clinical Psychology (Andeesheh Va Raftar) 2006;43(11): 455-462.
- 26- Reza Pour B. Student attitudes toward future career in Final year medical student. Journal of Research in Medical Sciences Isfahan 1999; 3 (1):65-71.
- 27-Astin A. Preventing student from dropping out. Journal of college student 1999. vol 40(3): 518-529.
- 28- Najafpour S, Yektatalab SH. The prevalence depression and relationships with academic failure on students of jahrom university medical sciences and its relationship with Academic Failure. Journal of Jahrom Medical School 2008;2(6): 27-37.

- 29- Hazavei SMM, Fathi Y. Student's satisfaction from academic guidance and consultation at Hamadan University of Medical Sciences. Journal of shahid sadoughi university of medical sciences and health services 2000; 2(8): 64-56.
- 30- Moniri R, Ghalebtarash H, Mussavi Gh. The Reasons of Educational Failure among Paramedical Students in Kashan University of Medical Sciences. Iranian Journal of Medical Education 2006;1(6): 135-140.
- 31- Valizadeh L, Fathi Azar E, Zamanzadeh V. The Relationship between Learning Characteristics and Academic Achievement in Nursing and Midwifery Students. Iranian Journal of Medical Education 2008; 2(7): 443-450.
- 32- M. Khazaei, M. Rezaei, S. Khazaei. Survey of personal and educational characters in unsucces medical students in compare with success students. Koomesh Journal of Semnan University of Medical Sciences 2008;2(9): 87-92.
- 33- Raoufi M, Sadagat K, Hanae J, Khodadi Kh, Nazari M, Pouzesh Sh, Asgari A. Effective Familial Individual Factors on Drop-Out of the Students of Tabriz University of Medical Sciences in Academic Year (2005-2006). Medical Journal of Tabriz University of Medical Sciences & Health Services 2008; 4(29): 113-115.

Assessment of Influencing Factors on Educational Decline and Presenting Suitable Solutions from the Students Viewpoints of Arak University of Medical Sciences

Saeed Changizi Ashtiyani*, Mohsen Shamsi**

* Assistant Professor of Medical Physiology, Arak University of Medical Sciences

** Instructor, Public Health Department, Arak University of Medical Sciences

Abstract

Introduction: Educational decline is one of the major problems in higher educational centers. It is not only waste time and current costs of systems but also were caused social, family and spiritual problems for students. The purpose of this study is to determine factors were influences in educational decline and to prefer some profitable solutions, from the students' viewpoints.

Methods: This is an analytical, cross- sectional study that carried out on 600 students.

Data were collected by using a questionnaire; consist of information about personal characteristic, course satisfaction, effective factors in educational improvements and some profitable solutions. In this study, the students were classified in two groups, successful and unsuccessful according to their course scores. Data were analyzed by statistical chi- square and t-test.

Results: There was significant relation among educational achievement and study methods, life style, gap between high school graduation and acceptance in university ($P<0.05$). While no significant relation considered in attendance in class, age, course, and family economical situation. From the viewpoints of successful and unsuccessful students, The most effective factors to decrease educational difficulties consist of acceptance in university based on diploma score (86%) and quality improvement of educational services.

Conclusion: Based on finding, personal characteristics, life style, living and educational problems, study methods, selecting course, quality of educational planning are most effective factors on educational achievement or non-achievement and should be considered in designing and performing educational programmes.

Key words: educational achievement, medical sciences, students, Arak

Corresponding Author: Mohsen Shamsi, general health department, paramedical college, Arak university of medical sciences.
mohsen_shamsi1360@yahoo.com